

9.2.1. PRIESAGŲ VEDINIAI

Veiksmazodžių priesagoms būdinga eigos reikšmė (išskyrus akimirkos priesagas *-elėti, -erėti*). Ši bendra reikšmė leidžia veiksmazodžius daryti iš daiktavardžių ir būdvardžių ir gauti veiksmo trukmę žymintį žodį (*uoga – uogauti, galva – galvoti* ir kt.).

9.2.1.1. VEDINIAI IŠ DAIKTAVARDŽIŲ

Daugiausia vedinių yra su priesagomis *-uoti, -uoja, -avo; -auti, -auja, -avo; -oti, -oja, -ojo* (po kietojo ir minkštojo priebalsio), mažiau su priesagomis *-inti, -ina, -ino* ir *-yti, -ija, -ijo* ir visiškai nėra vedinių su akimirkos priesagomis.

Priesagos -uoti vediniai reiškia: 1) daryti tai, kas pasakyta pamatiniu žodžiu: *dygsniúoti* „daryti dygsnius“, *grupúoti, sluoksniúoti, vingiúoti, žingsniúoti* ir kt.; 2) tepti, dengti tuo, kas pasakoma pamatiniu žodžiu: *degutúoti, dervúoti, vaškúoti, nikeliúoti, auksúoti*; 3) naudoti pamatiniu žodžiu pasakytą priemonę: *buriúoti, irklúoti, vairúoti, skaptúoti, skudučiúoti*; 4) atsirasti savaime tam, kas pasakoma pamatiniu žodžiu: *bangúoti, garúoti, kraujúoti, pūliúoti, spinduliúoti, žaibúoti*; 5) vadinti tuo, ką reiškia daiktavardis: *dėdžiúoti* „vadinti dėde“, *galvijúoti, rupūžiúoti, velniúoti*; 6) laikyti save tuo, ką reiškia, ar elgtis taip, kaip elgiasi daiktavardžiu reiškiamas asmuo: *broliúotis* „gyventi kaip broliams“, *giminiúotis* „laikyti save giminėmis“, *svečiúotis* „būti svečiu“, *bičiuliúotis* „būti bičiuliu“; 7) leisti laiką: *naktúoti, rytúoti, vakarúoti* (greta *vakaróti, dienóti*).

Priesagos -auti vediniai reiškia: 1) būti tuo, daryti tai, kas pasakyta pamatiniu žodžiu: *draugáuti, girtuokliáuti, plėšikáuti, tarnáuti, valkatáuti*; 2) rinkti tai, kas pasakyta pamatiniu žodžiu: *grybáuti, riešutáuti, uogáuti, žoliáuti*; 3) daryti tai, kas pasakyta pamatiniu žodžiu: *atgailáuti* „daryti atgailą“, *juokáuti* „krėsti juokus“, *kariáuti, triukšmáuti*.

Priesagos -oti vediniai reiškia: 1) daryti tai, kas žymima pamatiniu žodžiu: *aukóti* „daryti auką“, *dovanóti, garbanóti, pāsakoti, vagóti, žalóti*; 2) savaime vykti tam, kas išreikšta pamatiniu žodžiu: *audróti, darganóti, lapóti, putóti, rasóti*; 3) būti būsenoje, pasakytoje pamatiniu žodžiu: *miegóti, svajóti*; 4) naudoti įrankį: *meškerióti*.

Priesagos -ėti vediniai ryškesnių grupių nesudaro: *áuklėti* „auginti ir mokyti“, *pūslėti* „versti pūslėmis“, *raukšlėti* „daryti raukšles“. Išsiskirtų tik grupelė, reiškianti ypatybės intensyvėjimą: *akmenėti* „stingti, virsti akmeniu“, *medėti, vaikėti, bobėti, pavasarėti, rudenėti, vakarėti*.

Priesagos -yti vediniai reiškia: 1) atsirasti savaime tam, kas pasakoma pamatiniu žodžiu: *akýti* „darytis akims, skylėti“, *kirmýti, rūdýti, šerkšnýti, vilnýti*; 2) daryti, sukelti tai, kas pasakyta pamatiniu žodžiu: *dalýti* „skirti į dalis“, *gdyti, giñčyti, skiėpyti, viršyti*.

Priesagos -inti vedinių vos vienas kitas. Jie reiškia: 1) daryti, kelti tai, kas pasakyta pamatiniu žodžiu: *gārinti* „versti garais“, *šiùkšlinti, talkinti, váišinti*; 2) tepti tuo, kas pasakyta pamatiniu žodžiu: *áuksinti, añglinti, puřvinti*.

Priesaga -inėti iš esmės yra kartotinė, tinkanti daryti veiksmazodžius iš veiksmazodžių (žr. 9.2.1.3). Tačiau yra keletas kartotinės menkinamosios reikšmės vedinių iš daiktavardžių: *blusinėti, utinėti, varlinėti, grybinėti*.

9.2.1.2. VEDINIAI IŠ BŪDWARDŽIŲ

Su priesagomis **-ėti ir -inti** iš kokybinių būdvardžių daromos atitinkamo savaiminio ir aktyvaus

veiksmo veiksmažodžių poros: *gerėti – gėrinti* (: *gėras*), *saldėti – sáldinti* (: *saldùs*), *liesėti – líesinti* (: *líesas*), *storėti – stórinti* (: *stóras*), *tvirtėti – tvirtinti* (: *tvirtas*). Jų darybinės reikšmės: „savaiame darytis tokiam – daryti tokį, kas pasakyta pamatiniu žodžiu“.

Yra vedinių ir iš tarptautinių žodžių: *aktyvėti – aktỹvinti* (: *aktyvùs*), *populiarėti – populiārinti* (: *populiarùs*), *modernėti – modeřninti* (: *modernùs*), *vulgarėti – vulgārinti* (: *vulgarùs*).

Priesagos -uoti vediniai reiškia ypatybės buvimą ar staigų atsiradimą: *geltonuoti, mėlynuoti, žaliuoti*. Reikšmės skirtumas priklauso nuo konteksto: *Graziai šiomet ž a l i u o j a žiemkenčiai ir Iš to pykčio net p a ž a l i a v o* „tapo, pasidarė žalias“.

Nedaug vedinių su **priesagomis -auti, -oti, -enti**: *dykauti* (: *dỹkas*), *narsauti* (: *narsùs*), *páikauti* (: *paĩkas*), *rústauti* (: *rùstùs*), *smárkauti* (: *smarkùs*); *kreivóti* (: *kreĩvas*) „eiti kreivai“, *bjauróti* (: *bjaurùs*) „bjaurinti, teršti“; *gyvėnti* (: *gỹvas*) „būti gyvam“, *graudenti* (: *graudùs*) „graudinti“, *purėnti* (: *purùs*) „purinti“.

9.2.1.3. VEDINIAI IŠ VEIKSMAŽODŽIŲ IR IŠTIKTUKŲ

Apie juos kalbama kartu todėl, kad dažnai sunku atskirti, ar pamatinis žodis veiksmažodis, ar ištiktukas.

Priesagos -inėti vediniai reiškia kartojamą veiksmą su stipresnio ar silpnesnio intensyvumo atspalviu: *adinėti* (: *adyti*), *bėginėti* (: *bėgti*), *mušinėti* (: *mùšti*), *šlavinėti* (: *šlúoti*), *šokinėti* (: *šókti*), *žiūrinėti* (: *žiūrėti*).

Priesaga -inti turi priežastinę reikšmę, sukeliančią atitinkamą savaiminį veiksmą, todėl susidaro priežastinio ir savaiminio veiksmo veiksmažodžių poros: *gesinti* (: *gèsti*) „daryti, kad gestų“, *kėpinti* (: *kèpti*), *laipinti* (: *lìpti*), *lėsininti* (: *lèsti*), *marinti* (: *miřti*), *talpinti* (: *tĩlpti*). Greta priesagos dažnai pasirodo ir šaknies balsių kaita.

Priesagos *-inti* variantais galima laikyti parūpinamųjų veiksmažodžių priesagą *-dinti* ir mėgdžiojamųjų veiksmažodžių *-linti*, bet reikšmė ne visai sutinka. Tiesa, *áusdinti* (: *áusti*), *siúdinginti* (: *siúti*), *statýdinginti* (: *statýti*) reiškia pasirūpinti, kad kas kitų tau būtų daroma. Tačiau ši grupė apnykusi dėl to, kad reikšmė labai artima pamatinių žodžių reikšmei. Dabar dažnas sako *S i u v u o s i naują paltą*, nors ir *siūdinasi* siuvykloje.

Priesagos fonetinis variantas *-linti* neturi jokios priežastinės reikšmės: *dvōklinti* „apsisnaudus eiti“, *gařglinti* „eiti dideliais žingsniais“, *mùklinti* „negražiai, sunkiai mauti“, *puřzlinti* „teršti, laistyti vandenį“. Tai šnekamosios kalbos žodžiai.

Priesagos -uoti (ir jos variantų *-aliuoti, -eliuoti, -ariuoti, -uriuoti* ir kt.) vediniams būdinga kartotinė reikšmė, bet daugeliu atvejų sunku nustatyti darybos pamatą: *krypúoti* (: *krỹpti, krýpt*), *mojúoti* (: *móti*), *sūpúoti* (: *sùpti*), *plumpúoti* (: *plum̃pti, plùmpt*), *snūduruoti, šurmuliúoti, gargaliúoti, žaižarúoti* ir kt.

Priesagos -auti vediniai reiškia kartotinę intensyvų veiksmą: *dúsauti* (: *dùsti*), *džiúgauti* (: *džiùgti, džiaũgtis*), *čirškauti* (: *čir̃kšti*), *krýkštauti* (: *krýkšti*), *stúgauti* (: *stáugt*), *úkauti* (: *ũkti*), *žvìngauti* (: *žvéngti*), *virkauti* (: *veřkti*) ir kt.

Priesagos -enti vediniai paprastai turi silpno kartotinio ar ilgesnį laiką trunkančio veiksmo reikšmę: *kalėnti* (: *kálti*), *sruvénti* (: *srúti*), *rusėnti* (: *rùsti*) ir kt.

Priesagų -telėti, -terėti vediniai turi akimirkos reikšmę. Jų pamatą nustatyti taip pat nelengva: *bùmbtelėti* (: *bùmpt*), *bárkstelėti* (: *bárkšt*), *driksstelėti* (: *driks*), *pýksterėti* (: *pýkšt*), *pókstelėti* (: *pókšt*), bet *dribtelėti* (: *dribti, dribt*), *krýptelėti* (: *krỹpti, krýpt*), *žvilgterėti* (: *žvel̃gti, žvilgt*), *sénsterėti* (: *sénti, sénsta*), *žilstelėti* (: *žilti*).

Kai kurie veiksmažodinės ar išiktukinės kilmės veiksmažodžiai priesagą išlaiko ne visuose pagrindiniuose kamienuose. Tokių „nykstamųjų“ priesagų yra trys: *-ėti* (*byrėti – bỹra – byrėjo, kalbėti – kal̃ba – kalbėjo, čepsėti – čèpsi – čepsėjo, gulėti – gùli – gulėjo, mylėti – mýli – mylėjo*); *-yti* (*braidyti – braĩdo – bradè, daužyti – daũžo – daũžè, raikyti – raĩko – rakè, migdyti – mĩgdo – mĩgdè, plikyti – plĩko – plĩkè*); *-óti* (*bijóti – bĩjo – bijójo, drybsóti – drỹbso – drybsójo, rymóti – rýmo – rymójo, klúpoti – klúpo – klúpojo*).

Kompiuterinis lietuvių kalbos žinynas. Nuo morfologijos iki reikalų raštų, sudarė Petras Kniūkšta, Vilnius: Šviesa, 2004.